श्रीः

ईसपं दएकातगु बाखं

जे०एस्० मल्ल,

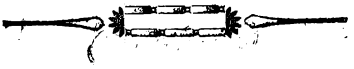
नेपाल.

"पशु-पत प्रेस" मा छापियो

ने. सं. १०३५

मू. धे. ।२५

Humanity

हशना

गुगु जाति या गुगु भाषा जुया चोन चगुहे भा-
ं ज्ञान ब्यु सा याकनं ज्ञान थुइका काइ अर्कि स-
कसिया थुकी भिन्न माव लुया वइमखु। निवा भाषा
बोने बले आपालं याना छ्योंले मदिगु जुया निर्ति म-
चातसें छ्योंले थोगु भाषा मचागु बखतए बोनेत था-
कुनं चाचां यन। हाकनं मचातएत थअगु भाष्यागु स-
फु थउकहे मरु गुलि सेनेगु छिपा लावन। यूरोप इगु
वा मेगु पूर्वइगु भाषां थजू दको सिवे माथु ज्ञान हे ख
। आपासिया मेगु भाषा बोनेत मउका मरु मुलि थ-
अपिनिगु हे भाषे मेमेपि बुद्धि दुपि जाति तएगु ज्ञान
दुगु सफु दुसा आपासित अनं पुइ; ई नं आपा सि-
ति वनि मखु।

सअपिसं निवाभाषं सफु मचोगु कारण नामरि
आख व आ थउकहे मसीया निवा आख धका मा-
नेयाना थअगु आखं नं थो भाषेत वां काका मजूं

गुलि ख । ह्मापं इगु आख गुप्ताक्षर खसानं सुं पि-
थिला देस्या पिं वला वले अमिगु आखइत निवा आ-
ख याना लि नं ह्माप पालि व छुं संस्कृत भति २
ज्याना चोंगुलि आपा छ्याना तराइ इगु भाषा नापं
ज्याका बिया छिनं आखं भाषा मजोन । थुकिं लि-
पा ज्ञानित आपा दया वयालि भाषेत जोनिगु आख
दएके मालिगु परिष्याम खने दु ।

निवा भाषे ज्ञान वीगु तअगु सफु दूगुखः आ आपा
खने मदया बन । एनं राइट् अनरेवल् जी० एम्०
निवालं पूर्व उत्तर इगु भाषं चोयातगु सफुली खअगु
थउकन्हे फुक ज्ञान दया चोंपि जातितएगु मती लि-
सें मिले जुया चोंगु बाखं छपु थो चिन्हंगु सफुली
मलो सानं कें कना थका गु दूः व सकसिनं बां ला-
का थुइका बोना हे दी ॥

पृथ्विया गु भंडोरे (धुकुटी) विद्या या गु दृष्टि या खँ.

ईश्वरं थो पृथ्वी सुं पूर्ण पदार्थं पूर्णयाना, न्हा-

कोहे नष्ट यासानं फुयेमन्निका देवता, मनुष्य, राक्ष्यस, पशु, पंक्षि, कीट पतंग, थलजंतु, बनजंतु, जलजंतु, आकासचारि, व सकल जीव श्रृष्टि थाना थो सकल प्राणीत आहार बिहार गुलि मा थो फुक्कसिमं गुगु पदारथ गुलि गुलि इच्छा याइ वं इच्छा माफिकं भोग याकेत गुगु जातएत गुगु सक्ति गुलिमा उलि सकल संयुक्त याना, ब्रंह्मांड या संजु (पिला) दएका, बुद्धिया ताले दोया, कर्तब्य या ताचा दएका सतसंग यागु चक्काए हाना, बासना यागु खिपतं चिना, धर्म यागु नकिली खाया, बिद्यायागु दृष्टि खनेदएका तबातल । थो धर्मयागु न्याकी अधर्मितसें खनि मखु; बासना यागु खिप लोभि फेने फइ मखु; सतसंगया चक्काए हाना तअगु ताचा कुसंग पिनिसं लिकाए फै मखु; कर्तब्य यागु ताचा अकर्तब्य, या, अलामितमि चाएके फै मखु; बुद्धि दोया तअगु ता मूर्खतां चालि मखु; बिद्यायागु दृष्टि, जुगुलिं, अबिद्या बिद्या मसह्मसिं खनि मखु.

गथे सकल बस्तु दुगु थासे मिखां मखं ह्मसित छुं बस्तु काएके छोए बले वं मागु बस्तु हए फै मखु

उलटा वस्तु जक ल्वाकबाक याना सेंकाबी, अंथर्थें विद्या मसहसप्रि थो ब्रह्मांड या छुं सुख भोग याए फै मखु ।

गुगुं बाखने अर्तिं कना मुगुर्छि मकं सें थकागु कारण मचातए बुद्धि मिहिन जुया थवं धका ख । भाषा अशुद्ध वा उत्तर, पूर्व व पछिम इगु भाषा दक्षिणइगु लिसें ज्यासानं क्षेमा याना दीमा ॥

ने० एस्० एम्० निवा, का.

ईसपं दएकातगु बाखं.

कोव गोप १

ल तोने प्याचाया मुछोंजुया सीर्थेचोंह्म कोछह्म लँ दइलाधका स्वेतछग गोपोलिक वोयावन ॥ व गोपए छुं ल दुगु खतर उकि वलह्मो जुगुलि केवकोखं न्ह्याँमंत ॥ वकोखं व गोप गोतुइकेत सात तरं व गोतुईकेत थगु वलं न्ह्याएमंत ॥ अले गथेयानां ल तोने नत्र सीनधका मती लुइका सोवले सतिले वं छुं फिनचात खन व कोखंव फिगचात छगछग ह्मना व गोपेकुदुकल ॥ थुगु जुगति यानालि ल दनावेष थगु प्यास लंका वज्यानबचे याना वन ॥

गनभिंगुज्यायाँए धइगुहच्छादत अनलँदुधकासीकि

मचा व गुखिचा २

गुगुं काले छह्म मचा फइ-वठाँ विचायाना चोना चो नव ख्यालं बेलंज्यो गुखिचा वल गुखिचा वल धका

हाहां यन ॥ थुगु हिसावं व हागुलीं वुइ चोंपि मनुष्य त थञगु ज्या तोता धाथेनं गुखिचा वलखला धका सकलें स्ववल; तर वक्को पतिइं अन गुखिचा वगु मखु खालि व मचां ख्या यागु जक खना लज्या चाया ल्याहाँ वन ॥ अमिसं ख्या यागु जक सी व अमित आहकनं गुखिचा वलधका बमचां सतल धासानं अमिसं वइत मदत वीइत वने हे मखु धका मती तल ॥ अंते छन्हु गुखिचा छल्ल वहे वल ॥ ब मचा तसकं ग्याना गुखिचा वल गुखिचा वल धका तसकं हाल तर सुनानं वहागु सलेत वास्ता मत ॥ वगुखिचां फइत स्याना नएत न्हाप लाका व मचाइत निं स्याना विल ॥

फस् खँ जक ह्लाना जुइ पिसं गुवलें छको खगु खँ ह्लासानं अमिगु खें विश्वास् सुनानं तइमखू ॥

मचत व ब्यांत ३

सुं मचत पुखुलि लखे चक्रदाएका केका ह्मेता चोना चोन अमिसं थुकिया निंतिं थपिनि फको वकं काकुलिकैका चोन थोकैक गुलिं वपुखुलि चोंपिं बिचरा ब्यां चात आपा लं सित अंते बाकि दुपिं सी-

यावे सुराह्म ब्यांत मध्ये छह्म सीनं पुखुलिलं छ्यों पिकया के चोंगु खँ धाल " अे चिकि धिपिं भाजुपिं दिनाहदिस, जिं छिक पिंत बिंति याए, छिकपीनि आ म ह्मिते गु रुया जिमित जिवे दिना सीइ गु जुया चोन"

सापुनिं व वयागु दुरु घत्र ४

छन्हु छह्म ल्यासेह्म सापुनिं या थगु छ्यो ले दुरु थल तया लें वना चोन "थो थले चोंगु दुरु मीवले छुं दां दई ॥ वदामं खे न्यानाहे ॥ व खेजं नीह्मति खाचा त थोइ ॥ थो खाचत खा थीके गु बखते लाक हे मीत जीका वोलनि। अपिं मियागु दामं जित जात्रा स्वो वनेत वस न्या ए, वाऊगु वस वपरसी जित लोइ ॥ वाउगुहे न्याए ॥ थो वसलं पुना जि जात्रा स्वो वने. अले अनदुपि सं जित येया स्वोइ तर जिं योथेंचोंका अमित स्वे हे मखु" धका हाहां वन ॥

लएतागु थो विचारे लगेजुया वं व मति लुयावगु खँइत मीले याएत वं छ्यों सं कल ॥ उगु बखते वयागु दुरुथल कुतुवल ॥ वदुरु वाँएव खें, खाचात, वाऊगु वस जात्राए मिजं तेत नकल् कया मय ह्मुना केने धइगु

विचार स्मेत् फुकं नास् जुल ॥

खाचात खेजं मथो तले गोह्म दई धका नी मते. खोला वम्हुतुसीया विचे ला तोफी धइगु बरा बर भय दु ॥

खराहा व वया पासा पिं. ५

छह्म खराहा इत भिं व दया दु धका तह्मसीनं सिल उकिं वइत बुइ चोंपिं पथुत स्यें पासा न्याला तल. छन्हु सिकारि खिचातसें वइत खन ॥ आमिसं वइत थ-याचो सं कस्त परे जुइका लित कि व अन्ते आपा त्यानुचाया लँ सी चोना चोन ॥ अनलं हे सल छह्म व अले व आपा लें ताल ॥ जित छं के गके ब्यू अले सीकारि खिचा तसें जिगु नाँ ताएका लुइके फइ मखु धका व खराहां सलइत धाल ॥

बिचारा खराहा ! छंत थे जुगु खना जि आपा दुःख तायां तर न्होने स्वो, छ फुक पासापिं सतिले हे दु धका झासका तया वया पासा जुया चोंह्म सलं खराहा इत धाल ॥ वं अले दोंहोसा इके मदत् फोन ॥ जिं छंत मदत् बीगु ख तर जि सा दोहो वठां या

नाय जुया चोना ह्म जुया नितिं जि व वठां नापंव-
ने माल धका दोहो लं धाल ॥ जिगु ह्मे चोंगु सँ आ-
पालं खस्रो जुगुलिं जिके चोनेव छं तनोइ धका जि-
ग्याना नायुस्य चों गु तें दुह्म अन फइ दुखना धका
लिपावह्म दुगुं वइत धाल ॥ तर वफइसं थ वमला गु-
लिं वइत कुबुइ मफु हाकनं सिकारि खिचा तसें फइत
नं खराहाचा तेत नं नेत बाकि मत धका वफइसं व-
इत धाल ॥ व बिचराह्म खराहा या चिकि धिह्म बाछी
चायीके जक भरोसा काएगु बाकी जुयावन न्हापवंपीं व
व लापिं तह्रि पिसं हे छंत मदत मब्यू धासीं ली जिचि-
कि धिक वमला ह्मि सें छंत गथे मदत् बिइ फइ ध-
का व बाछि चां धाल. उबले हे लाक सिकारि खि-
चात खने देक वल व बिचाराह्म खराहा इत वया
कर्मे जुथें जुइ धका तोता व बाछि बिसेवन ॥
हाय, पासापिं धैपिं कस्ति हा थें खः सुखगु दिने
अपिं वठां जुया मुना चों वई तर सूर्य्य देके सुपाचं
तोपुइ बले थें दुःख परेजुइव अपिं माआसा नं लुइहे म-
गु" धका व खराहां धाल.

छं पासाइत दुख परे जुइ बले, विलं वयाए म-

ते, याकनं वइत मदत व्यू ॥

फ्याका धों व अंगुर ६

छन्हु तानो खुन्हुं छह्म फ्याका धोलं पलखाले ग यार्चोगु अंगुरमाए छुं अंगुर खन ॥ वं व काएत तीं-न्हुल तर वं तिं न्हु या न्ह्या दएके मफुत. अर्कि अले थगु न्ह्या दको बलं तिन्हुल ॥ तर एनं वं उकित न्ह्या देके मफुत, न्ह्याको तिन्हु मानं व के के जक लाओ न ॥ अन भिगु पाके जुगु अंगुर सया चोंगु ख तर व अं गुर वया निति अन सया चोंगु मखुत. व अं-गुर्काएत वेला छाएसिति छोये छाए धासा व अंगुर पा-उसे चों गु जुइ धका थमनं अंगुर न्हें दएके मफुगु ख-नावं धाल ॥

थमनं काए मफइथें चोंगुबा थत मदइ थें चोंगु ब बस्तु इत मनुष्य तसें थपित मागु मखु धका धाएयो

सुकु भट्ट व याई अर्थात् इमुँ ७

जेठ् महिनाया छन्हु तानोगु दिने छह्म इमु यचुगु खुसि ल छघुटु तसें वंह्म संजोगं कुटुवन ॥ खुसि वइ

त चुइका यंकल ॥ सतिले चोंगुसिमा चाए जुना चों
ह्म छह्म सुकु भटुं व इमुं कुटु वँ गु खन. व सुकु भ-
टुं खुसी सिमाह छह कुटुका बिल. व इमुं वहले पेपु-
ना आखिरे ज्यूबचे याना खुसी सिथे थें कवल. थो
जुयाँ तन्हु मरु बले छम्ह सिकारिं वहे सुकु भटुइत
केका स्याएत ताके यात ॥ उगु बख तेहे लाका वइ
सुनं व मनुया ग्वालि न्याना बिल ॥ वं न्यागुलिं व
मनु झसुके जुल उकिं वयागु ताकू स्यं का बिल ॥
वसुकु भटु ज्यू बचे याना बोया वन ॥

थंन ग्वाना चो अथें तुं मेपित नं ग्वाना चोंके ब्यू.

गदाहा व चिकि धिह्म खिचा ८

गुगुं काले छह्म मनुया चिकि धिह्म खिचा छह्म ळ-
हिना तल. वंव खिचाइत असंख्ये यो वखिचाइत थ
गु भुइहे नकी थगुमुलेह फेतुका तइ. वहे मनुया गदा
हा छह्म नं लहिना तगुदु. व गदाह नं न्हिछित सि
ल्हेगु ज्यायाइ ॥ हाकन बहानि जुल धाएव घटे वना
ल्यो वनेमा गपाचो दुःखी जि चछि चछि न्हिछि न्हे
छी ज्यायाए मा ॥ व चिधि धिह्म खिचाया धासा

याङँक जिंदगी वितेयाना चोना ॥ व खिचां मालिक्इत ख्यायाना लेताकु थें जिं नं ख्यायाना लेएताएका जिपाखे स्वो के फुसा मालिके जितनं वखिचाइत थेंहे येईधका व गदाहाँ मतीतल थ हेमती लुइका व तवेलालँबेना मालिक्ह्म चोना चोंगु कोठाए वन वगदाहा मालिकह्म सियागु ख्वा फेत तिन्हुल वनंलि वया न्हेपने वना तसकं हाल तर आ व गदाहाँथो वसोहवत् याएगु ख्या ठठा याना थमनं मयागु ज्यायागु लिबुइ चोंपिं मनुस्ष्य तसें वगदाहा वें चाल धका ठानेयाना कठी नो जोन वया वइत दाया पि ख्याना छोत

हुँत भउ व गं १

गुगुं काले छुं छुत भउछह्म खना सदां थपाचो भय काएमालकी वं अमित स्याना नइ धयाग्या ना चोह्मनं ह्मिनेनं चिलेगुह अमिसाहस्म मवल धुगुजागु अवस्थां अपिं ने मखना हे सीनधका अमिसं मतीतल ॥ अकिया निति अपिं फुक छथाए मुना आ ह्मिसं छु यासा जि धका छल् फल् याएत अपिं

कुक थुगु हिसाबं आपा संका कया चोना चों वले " जि भिंगु तजाविज़ छगु लुइके धुन छुधासा व भउ या ककुते गछग घाना विगु अळे वं पलाछित धाएव गं सदए व झिथाएथिक वमव सीके जीइ" धकाछह्मवे अदबिह्म ल्याह्मोह्म छुं धाल ठो भिंगु खं छु आसा बिल. छुत खुमी जुया तिंतिमंति न्हुल आतले सुमुक चोना चोंह्म छह्म बुढाह्म गंभिरम्ह छुँ दन "गुखिचा इत ह्मेप जोना तेगुव छमीसं झँगया ह्मिप्पने लस्सा लगे यानाविगु धागु जिनेने धुनो, तर झिसं भउइत गंघाकेत छुयाए " धका व गंभीरम्ह छु धाल .

थत आपत परेजुइबले न्हाथेहे भिंगु तजाविज़ जुसानं ठमनंयाएम फइगु तजाविज़ सोचे यानागुज्या लगम जू" याएहेफइगु जुसा जक ज्याछगे जूलधका सीकी ॥

ह्मिप्पं चबुका चोंह्म प्याका धों १०

छुँ चिकि धिपिं खाचत खूवं वले छम्ह प्याका धों खोरे केन व खोरं बलं प्याहा वल तर ह्मिप्पं छपु चबुत. व ढइस्त मित्र बं धुवर्ग लिसें ज्याखँ या-

ना जुवले व खेनव सकले न्होगुलि वं ठगु न्हिप्यं मरु गुली आपा हानि जुल धका मतीतल. न्हिप्यं चवुवेळ तु हे ठगु ज्यू नापं वंगु जुसा वरु ज्यूगु ख धखा वया मनें वन. तरज्यूको नं सुधारे याएगु मतीतया वं ठजाति दको सीत छगु थासे खँछगु नेंके त वाधका सतल. "जि स्वेला छिकपिं फुकस्या गु न्हिप्यों त्वाल्हाना छोसा बहुत फाइदा जुइ थें चों. जि न्हिप्यं मरु गुलिं गपाचो जित उखेर थुखेर जुइत सुबिस्ता जु' थोख छिक पिसं अनुभव मयाक सीमखु. झीत न्हिप्यं छुज्या चले जू. सिकारि खिचा तसें झीत लिउ वइ बले झी झाले लं प्वाले द्वाहा वेन वले थुकिं झीत लें पनेयो. हाकनं थोंह झीगु न्हिप्यें यानिर्ति हे मनुष्यतसें झीत सिकार याइ गु ख. अले हाकनं झिसं न्हाको वचेयाना जुसानं थो न्हिप्यं खोरे काएयो "धका वं सक स्यीया न्होने नेंका विल. "छं हाकनं छुं जुक्ति याना थगु न्हिप्य दएका काए ज्यू गु उपाय दुगु जुसा छं जिमिगु न्हिप्यं मदका छवे गुलि थुलि फिकि याइ मखु थे जींस्वेला चों" धका खँताह्म छह्म पक्का म्ह बुढाम्ह फ्याका धोलं खिसूस न्हिला धाल.

स्यं पिसं सेंके त हे श्वेयो. झित कएका धागु खें उल्टा नका छवेगु ख्या मजा गु स्व.

गुँइ भालु ११

निह्म मनुत तह्रंगु गुई लं वनेमाल. अर्पि मध्ये छह्म सिनं "झिसं जंगल यापि जं तुत नाप लात धा सा जिं छंत मदत् बी छं नं जीत बीमा" धका धाल. अथे मया स्यं ज्यूला धका वया पासां धाया अर्पि वन. अर्पि तापाका मवं बले तु छह्म भालु गुइलं पिवाँ व. ल व न्हाप लाका वं वइ त वं वइ त मदत् बी मा धका धाह्म मनु ला थपासा इत लुं हे मधा स्ये स्वागाकू सं का सीमा गया वन. वया पासा झि सें गथे याना थ गु ज्यू बचेयाए धइगु मर्सीया व थासुपाया गोतुल. थगु सास फिना सुमुका सी लुना चोन ॥ व तह्रि ह्म जंतु व थीक वया वइत वया ठुंना नाना तोन. व भालुं वइत सीह्म ठाने याना वइत छु मयासें ल्याहा वन. भालु वना निर्भय जुई धुं काली व पासाह्म सि मां काहा वल. "व भालुं वयागु ठुना छं गु न्हेपने ला क तबले वं छं त छु धाल" धका वसिमां काहा व

ह्मिसें न्हेला थगु काथर पना व बेइमानी तं का छवेंत नेन' "व सिमा च्वे चोंह्म वह्माम् ह्म मनु खना होम् या लीपा वइत गुबले सं बिस्वा स् याए मते" धाल ध का वया पासां वइत नें कल. थत परे मजु बलेतु हे थपासा पिंत मदत् बिया ज्यां क्यों.

चि कु कुबीका ह्मह्म गदाहा १२

छह्म मनु चि छकु न्याना थह्म गदाहा याके कुबीका छेंपाखे. ख्याना वया चोन. अपि छगु खु सी थें बले गदाहा खुसी दथुइ कुटुवन. गदाहा याके चोंगु चि फुक नाला वन. अर्कि वगदाहा कुकुबिइ म्वाएक याउक आनं दं छें वन. कन्हे खुनुं हाकनं चि न्याएत वं गदाहा ख्याना वन. वं वगदाहा इत हाकनं चि कोबुइ कल. व गदाहा वहे खुसी थेने व न्हाप कुटु वं गु थासे हे हाकनं न्हापइ थें तु चिनाला वनेव याउ क वने दइ धका कुटु वं थें चो क ग्वारा तुल. अले चिफुक नाया वन. तर आ व गदाहा यागु च लाकि जक सीव व मनुषं आबले वन्हा कुगु कपाए कु छकु न्यात. व कपाए कोबुइ का वगदाह्म ख्याना वल.

अपि वखुसी जक थेनेव व गदाहा नं थगु न्हापइगु चलाकी ह्मते धका लखे का ब्वात. व कपाए कुप्यात. व कपाएकु न्हापया वे आ झिदुगं ह्यातुका वईत कोबुइ का यं कल.

छक्को ठगेयासा ठगेयाह्म सीत लज्या ख. निको ठगेयासा ठगे याका चोह्म सीत हे लज्या धायेमा.

छह्म मनु क्वया काए व गदाहा. १३

छह्म मनु गदाहा छह्म बजार लगे जुइथाए मी धका थकाए व थमनं व गदाहा ख्याना यं कल. अपि तापाका मवं बले छग तुथ्या थाए थेन. "सो थो निह्म मनु गपाचो मुखं धाए, थपिनिह्म गदाहा इत म गस्यें सुमुक सुविस्तां न्याएका थपिन्वया ल्यूल्यू दुःख सिया न्यासे वना चोन" धका अत तुथि चोना चोंपि मिसातसें धाल. थो खँ व मनुँ ताएव थकाएइत व गदाहा गेका यें कल. अपि छ पाउ ति म वं नि बले अमिसं तन्हं गु मामला छइफइ गं भीरं याना चोंपि बुढा पिं मनु छव ठां मुना चोंथाए थेन. काएह्म गया बउह्म न्यासे वगु जक खने व "आ थउकन्हे ल्याह्मो

पि सं बुढा पिंत बिचा संचा मया, स्वो व बद्मासह्म गदाहा गया वल बुढाह्मासित थ कें कें न्याएका हल. काहा वा, छं वउ यात गेका लाहा तुति त्यानु गु भ तीचा लं के ब्यू" धका वमनु मुना चोंपि मध्ये छह्म बुढा ह्मसि धाल. अकीं मचाह्म काहा वया वउह्म ग या भतिना वं बले अमिसं स्वोह्म थ मचत पाछाया वइ चों पिं मिसत नाप लात. "छाए, अे अलसी बुढा, आपाचो गंसीह्म क्यातुह्म पलाहे लीलाके मफुह्म न्या एका थसुबिस्तां वने, भतिचा लज्या चामुवाला" धका व छह्म मिसां व मनुइत धाल. थुलि धागु ताएव व बुढा ह्मसीं थकाएनं गेका निह्मं गया व वं गां छगु थोनि थें चोन. उगु थाए छ ह्म बेपारि थें चो ह्म ल्याह्मो म मनुं अमिके व गदाहा अमिह्म हे खला ध का नेन. ख थो गदाहा जिमिह्म हे ख धका व वउ ह्मसें धाल. छपिं निह्म निह्म गया आमथे गदाहा ईत दुःख बिया हगु स्वे वले ला सुनानं आम गदाहा छामि ह्म धका धाई मखु. छाए जिं स्वे बलेला आमनं छमी त कुबिया यंके मिवे आम गदाहा बजारे मीयंके गुनुसा छपिनि ह्मस्येंजक बइत कुबिया यंकेमा ध-

का व नाप लाह्म मनुं धाल. व बुढाह्म मनुं ज्यूका वि झिसं यत्न याना श्वेका धका अपि गदाहाया ह्मं काहा वल. अमिसं व गदाहा इत गोतुइका नपथे तु ति पेपुं का चित अले व नप निखेर निह्मसें कोबुया व वं छगु तें थेन. थो गदाहा कोबुया हगु अनौठा त मासा थें चो न. थान्हेले मालिगु तमासा श्वेत मचत मिसा मचत बठां जुया मुना ब्वांब्वां लाएबुया गीजे या वन. अमिसं लाए बुगुलिं गदाहा ग्याना सं बले व-इत चिना तगु खिप चबुना व गदाहा खुसी कुटुवना वगदाहा लुकुं बिना सीत. व बुढाह्म मनु ग्रुमुक छें ल्याहा वन.

झिसं फुक सीत खुसीयाना चित्त बुझे या धका जु सा सुइतं हे खुसीयाना चित्त बुझे याफई मखु धका व बुधा ह्मासिया मने वन.

गुँखिचा व सारम् १४

छह्म गुखि चाया ला नवले कें छको कठुई था त. वइत व कोचं साहि दुख बिल. वं स्या सहयाए म फया व कें लिकया वीइह्म पथु जुसां पछी इत ह्मुमान

आपा दां बीधका नापालाको सित नें कल. अंते छ-
ह्म सारसं थो दां बि धागु नेना वइथा वल. वं थगु
ताहाकगु त्वा वया कठुप्वाले दुछोया वकें लिकया बिल
उलि धुं कालि जित दस्तुरि बीइ धयागु दां ब्यू धका
व सारसं फोन. गुखिवाया त्वाथे लाए धुंकगु छयों छुं
मजुइक लीकाए धुंकाने हकने दस्तुरि फानिह्म गपाचो
अभागीह्म थो जीव् धका वइत गुखिचां ख्याना छोत

बिरामि संकट्ट जुया चोनि वले सुना नें छुं बीइ
धायु तर बिरामि सं कष्ट छुटे जुइव अमिसं बिइ मखु

गुँखिचा व छेंलहिना तह्म खिचा १५

गंसि जुया कें व छें गु जक बाकि जुया चों ह्म छ
ह्म बिचारा ह्म गुखि चां सं जोगं छह्म ल्हों ह्म छें ल
हिना तह्म खिचा छह्म नाप लात. "ए पासा थो ग
थे जुल, छ थापाचो ल्होना पी चुसे चों जि धासा चा
न्हि मधासें नेगु माले त गूगुं हिउ जुये, जिसदां ने म
खमा सिइ थें चों" धका व गुखिचां व सुयां छें लहि
ना तह्म खिचा इत धाल. "जि यानां थें यानां जुसा
छ नं जिथें ऋष्ट पुष्ट जुया चोनि. जि मालिकूया छें

खुं खुया थम यं कु धका जि बिचा याना चोने मा छं नं अथे इे याना जिं दगि बितेयाए यीसा सोनु" धका व खिचां धाल"खुसीसाथ् याए छाए मयाए धका व गुँ खिचां धाल. अपि निह्म नापनापं वया चों वले व गुखिचां खिचाया ककुते छुं दाग् खन. व दाग् ख नेव व गुँखि चां व खि चा याके व छु धका नेन. अ किं अपि निह्म स्या के चोंगू खँ जुल. "व सिख यागू खों जुइ का" धका व खिचां गूखिचाइत धाल. "सि ख, आसा छु छं यावेले व ये थाए हिला जुइ मरु ला" धका व गुखिचां वइ के नेन. "छाए धंदा कया, छं म स्यू ला, जि बांलाका धासा यथाए जुइ मरु. छाए धासा जित भतिचा ग्याना पुह्म पशु धका अमिसं ठाने या ना तगू लिं न्हिने जित चिना तई घान्हे जित तोता तइ. छें चोको सिनं जित यो. आम भुइ नयां बाकि गू कोचा काचा नं जित नगु; वा, ल छाए दुःख ता या,, धका व छें लहिना तल खिचां वइत धाल.

"आहा छितभागियाए. छिगू मनं यया चोंगू जि वन् छि येयां तुं चोने माल. जिगूल्या निर्वि जा जि मल्हो सानं जि सुयां अधि ने लामखु" धकावगुखिचांधाल

तिख धइगू लुँयागू जुसानं सुयां यइ मखु छा. एधासा स्वाधिन् जुया चोनेगू हे तन्हंख.

भारत झंग व वया मचत १६

छह्म भारत झंग या छगू बालि बुया चों गू बु इँ थगू स्वों दएका मचात थोका तइतल. छन्हु निह्म मनु वया व छो पिना तयागु लएजिलला धका स्वो वल. आला थो छो पाके जुल, झीपासा पिंत थो लएत मदत् काएत सतान्ही धका बउ ह्म सिं काएह्म सित धाल. मांह्म झंग छें वेव मचातसें तसकं ग्याना व मनुष्य ते जूगु खँ कन. "अमिसं पासा पिंके भर कातले झी ग्याएम्वा" धका व मांह्म झं गं वया मचातेत धाल ॥ कन्हे खुन्हुँ बुइ छो लएत थपासा पिं बुइ वल ला धका स्वो व वले सुं मवगु खना व बउह्मसिं थ थिति सता न्हि धका थ काएह्मसित धाल ॥ थो खँ नं मां ह्म झं गइत मचा तसें कना बिल ॥ "गथे अपि मेपिं थथिति ख, अथेंतुं अपिं नं मेपिनि थथितिहेख. अर्कि थपिनिगु ज्यातो ता थथितिया गु ज्या सुना नं यावने फइ मखु" धका व मां ह्म झं गं म-

चा तेत नें कल. छन्हु निन्हु लिपा सअतके छोयापिं सुं मवया बउ ह्मसि काएह्मसित "न्यो, भाजु, झिसं सुयागुं भर काँएमजि ल, कन्हे सुथा तलं झी वना हे छोल वनेनु" धका धाल.

थो खँ मांह्म झंगं सीव "आधासा झी चोने मजिल, छाँए धासा मनुष्यं थगु ज्या थमनं हे याएव थो ज्या सि धया हे वनि, धका सीकि धका" मां ह्म झं गं मचातेत धाल.

थमं नं याना थें थगु ज्या बां लाका चित्त तया सुनानं याना बी मखु, छाए धासा थगुज्या थमनं खँना याको सुना नं मनंखना याइ मखु. थगु ज्या थमनं हे याएगु भींख धका सीकि थमनं याएमागु थगु ज्या मेपिनि के मदत् काया याएधका मेपिनि गुभरे गुबले सं चानेमते, चोनेव लनाचोको बेलाजक सिति वनि.

ताएँ नापलापिं निह्म दुगुत. १७

छगुहे ब्यासि लहिना व जया तअपिं निह्म दुगुचात ब्यासि तोता मे थाए वन. अपि छुं लँ वने धुं

कालि संयोग अर्पि हाकनं चिकि बालागु सिपु लाया तगु ताएँ नाप लात. व ताँ चिकि ब्यागु छिनिह्म झो याना जुइ मज्यू गु जुया चोन. छह्म दुगु व ताँया छखेर लाना मेह्म दुगु मेखेर पाखे लावं गुलि छह्म सें व ताँ छिना वेत तुति ताँए दिकेव छखेर पाखे चों ह्म सिनं नं थ न्हाप लाका छिना वेत पला छिना वल. अर्पि निह्म न्होने हज्या ना व वले, अन्ते विचे नाप लात. उह्म वया उह्म वने नं मज्यू गु थासे अर्पि निह्मं सेखि लियिला मवं सें, तिं न्हुया, चोया ल्वात. अले व सिपु तो धुला अर्पि लखे कुतुवना चुइका यं कल.

गाले कुटुंब का चोनेगुया सिवे लँ तोता बिएगु म यिगु मखु. थ वं थ ल्वाए गु या सि वे मतिचा सहयाना मिले जुएगु ज्यू.

निह्म भउत. १८

निह्म प्वाथे पित्यार्पि भउवेसं गंगु कुराउनि छधि खुयाहल. तर अर्पि निह्म भउत थो खुया हयागु माल् मिले याना ई मकु गुलि ल्वात. अर्कि ऐ ने जु-

थें याना इना काए धका नालिस् याएत अपि वन. अमिगु ल्वापु छिने याइल्ल पकुकाह्म माक जुया चोन. व न्याए छिने याइल्ल बिचारि जुया चोंल्ल माकलं लाहाति तराजु जोना कुराउनि बाकु थया निखेर तराजु मुइ तल. लना सो बले छखेर ह्यातुल, अले कोसा पाखेर चोंगु कुराउनि निखेरं मिले याएत वं वां न्याना नल. अले व खुवा तराजु मुइ तबले मेखेर पाखे हाकनं ह्यातुल. आहा नं कोसा पाखेर खुवा वां न्याना नएत तोह दुगुलि हाकनं वं खुवा वां न्याना नल.

थुगु हिसाबं निखेर चोंगु वरा वर नअगुलि खुवा ल्यो जुया वं गु खना, बाकि गु खुवा लित ब्यूअर्कि हे अपि सं तोप् जुया वने धका अमिसं धाल. छपि सं तोप् जुया माने जुसानं छपिसं नालिस् याए धुं कु सिलि न्याए सं तोप जुइ मखु; अर्कि ऐने गथे जुल अथेहे याए मा धका व माकलं धाल.

थुलि धाए धुं का व माकलं छको छखेर यागु खुवा वां न्याना नल हाकनं मेखेर पाखे यागु खुवा वां न्याना नया चोन.

व खुवा फुई थें चों गु खनेव "दुःख याना दी म्वाल बाकिगु जक बिया दिस" धका दुःखताया व भउ तसें धाल. मखु मखु आम थे हथाए चाया दी मज्यू हाकनं गथे छपिं निह्म सेनं निसाफ् फोना अथेहे छपिगु निसाफ़् छिनेयाना बिया या निसाफं जित नं ज्याला मागू धका वं धाल. उलि धाएधुं का बाकिगु खुवा वइगु ज्याला धका धया लोसुया नया वं अपिं निह्म भउतत बिदा बिया छोन.

ऐनं त्याका नालिस् याना काएगु यासिवे भतिचा नोकसान् थवं थहे सह याएगु ज्यू; मखु सा आपा नोकसान् जुइ धका धैगु अर्ति थोबा खनं झीत सेनि.

खिचा व खुँ. १९

छन्हु ख्यूँ गु चान्हे छह्म खे सुं मनुया छें खुइत वल. व छें लहिना तह्म खिचां व खुँवगु चाएव, तसकं उत. खिचां उगु सअ ताएव व छे चों ह्म मनु थ देना चोनागु लासां दना सोत. वं सुं खनं मखना छुं सअनं मताया, खिचाइत मउकेत बोबिया दें तुं वन. उगुबखते व खुँ तसकं ग्याना साँ गलए सुचुका चों

वन. खिचाइ त सिखलं चिना तगु, हाकनं आ वं उ-इगु नं तोतुगु, खना व खुँ छेंया लुखा थेंका वल. को-ठाइगु लुखा खनेत थअके चों गु ताचा ज्वा पिकया ताले जुला सोत. खिचां थो खनेव हाकनं तअसकं उ-त. अर्कि वछें चों ह्म मनु लासां थँ छ्यों पिकया चा-क छिनं सोत. तर वं सुं मखना, सअ नं मताया, थ-अ खिचा खना तं पिकाल. "काहाँ हुं, पशु, छं जि मिखा फु ति यात ले हे न्ह्यो वेके वी मखु" धका वो-धिया वं खिचाइत छखेर रुयाना छोत. अले खिचा थाए तोता छखेर वन. व खुँ छें ह्वाहा वना, काए-फ को माल् ताल् खुया यं कल.

"झीत योपिं धाथें यापिं पासा पिसं बीगु अर्ति नेने मा खनं" धका व मनुष्यं, कन्हे थगु छें माल् ता-ल् खु या यंकगु खनेव, धाल.

गुखिचा व तुँ थि चोह्म फ्याकाधों. २०

छग तजागु तुँथी छह्म फ्याकाधों कुट्ट वन. तुँ-थि या अंगलए थगु न्ह्योने यागु तुंति कएपुषा छु काल् व अडे जुया चोन. उगु वखते हे लाका छह्म

गुँखिचा व तुथी कोसो वळ. "आहा खिप छपु याकनं कया हकि, खिप मरु सा न्ह्याथिन्यागु वस्तु जुसां जित थकाएत याकनं कया हचि; छाए धासा जि नत्र सी न धका" व तुँथि चोह्म फ्याका धोळं व गुँखिचाइत धाल. "बिचारा पासा, छ दुःखए लाना चोन, जि छं गुया निंति मती आपा करुणा लगेजू. छ आमकन चोना चो ना गु गवए जाला" धका व गुँ खिचां वै के नेन. छं जि खना धाथे नं दुःख तायागु खसा, आमकन दना जित पिचुगु खँ नें का चोने म्वाल; वरु छु मदत् ब्यू.

मदत् बीगु नं विलं व याए मजिल नत्र जिसीन" धका व फ्याका धोळं गुखिचाइत धाल. व गुँखिचां ज्ञास्का छको तया सुं क छें वन. व बिचारा फ्याका धों लुकुं बिना सित.

छं फको सित मदत् ब्यू. छाए धासा ह्मा को आपा मेपिनि निंति दुःख तारा धका हेकेगु या सीवे मदत् बीगु भलिचाहे जुसानं तनहूं ज्याएनेल गे जू. छःएधासा खालि खँ जक छु ज्याएसं चले मजु.

छन्हु तानो खुन्हुं छह्म हरिण् प्यासू लगे जुया ल तोनेत छगु पुखुली वन. पुखुलि ल यचु से चों गु लि वया गु ह्मया किचा लखे खने दया चोन. जिं-गु छ्योंले निखे पाखेरं कचा थपाचो बां लाका प्या-हा वया चोगु थो नेकु लि गपाचो बल् दु. थो नेकु यें हे जिगु मेगु अं ग मिले जुया बांला गु जूसा जि-ति बां लाह्म सुं हे दइ मखु. तर हाए २ जिगु तुति गपा चो चिकि पु; जित बरु थो तुति दहे मरुसा यो,, धका व हरिणं मनं मनं धाल. उगु बखते हे लाका सिकारि खिचा छबठां लिका छह्म मनु व हरिण इ थाए वल. वहरि णं थमं फक्को ब्वाँ वन. व खिजे या-नागु तुतिखं वइत सिकारि खिचां व मनु षं न्ह्याए मदेक ब्वाँएत मदत् बिल. व ब्वां व वं अं ते अभा-ग्यां वं अपाचो बां ला धका तारिफ यानागु ने कु सिमा कचाए केन. अेल सिकारि खिचा तसें वइत ली लाका ङ्याना सिमाएलं कोकाल.

फ्याका धों व सारम्. २२

छन्हु फ्याकाधोंल्या रूपा याएगु मती त-

या व फ्याकाधो लं सारसूइ त थगू छें भ्वे नकेत स-
अता यं कल. भ्वेनके ते व सुर्वा तपागु भुइ पोंका व
भू न्होने तएहल. व देमाया सी चिकि जागु लिं व
सारसं थगु ताहागु त्वा थुना व सुरुवा तोने मछिन.
व फ्याका धोलं धमा धमू मे चं फेया फुक सुरुवा फु-
का बिल. "छं भ्वे मनसें चों गु खना जि दुःख ताए
धुनो; छाए, छं थो भ्वे मयल थें" धका व फ्याक
धोलं वइत धाल. व सारसं व धागु खें त छुं हे लिस
मब्यू. व सारसं "हाकनं आजि थाए भ्वे वा, आ जि-
नके पालि धका वइत सतल. व धा खुन्हु हे व फ्या-
काधो व सारस् इथाए भ्वे वन. भ्वोजे खालि सुरुवा
सुराहि छगले थना वं न्होने तयाबिल. व सुराहिया
ककु चिकि पु, हो चिकि हो जुगु लिं व सारसं थ-
अगु ताहाकगु त्वा दुत छोया सुरु वा मजां तोन. व
फ्याका धोलं धासा थगु न्हा स्या चोका नापं दुछवे
मफुत. सुरुवाया ना आपा साइथें चो सानं सुराहि
या सिथे किनाचों गु जक वं फे पावे जुल.

भ्वे सिधएका बिंदा काएगु व खते व फ्याका
धोलं तमं ख्वा ख्यूँ कल. अले व सारसं छं गथे जि-

त यात अथे हे जिं छं त याना गु ख" धका धाल.

थअत गथे यात कर्के त नं अथेहे याएमा.

अर्कि छं त मेपिसं गथे याके मंदु थमनं नं मेपिं-त अ थे हेया.

को व ह्मएखा. २३

गुगुं काले छह्म भ्वासिह्म कोखं थ थिति व पा-सा पिं तोता, ह्मएखा छुना जुइ गु मती तल. अर्कि सतिले लहिना तपिं ह्मएखातएगु हागु पपु सिना ह्म-एखा थें चोकेत व थउह्मए पेपुं का तल. तर ह्मए-खातसें वइत कोथका छकोलं सीका वइत इन्याना व या छुना तगु पपु लिकया व उताउलोह्म कोइत दु-घा जुइका इन्यात. थु किं लज्या चाया छयों कोछु-ना थ न्हापयापिं पासापिं व थथितिपिं लिसें तुं न्हा-पइ थें जुइ धका व थअ जातिया थाए ल्याहा वन. वया जातिं थअ जाति तोता मेपिं थाए वनिह्म अ-भि मानि धका सिया "आ छ जिपिं लिसें मिले जूह्म ल्या मखुत" धकाधाया वइत अमिगु सत्संगे दुमका. छं थअ पासा पिं तं तुं जक विस्वाम् याना जूगु जू-

सा छे आपा चो बेइजति सहयाए मालिगु नं मखु. जिमिसं छंत हेला याए मालि गुनं मखु" धका आमि मध्ये छह्म सें वइत नें का बिल.

गुफाँ व फ्याका धों २४

छह्म जंगलिह्म गुफाँ थअगु धका सीमाए जएका चोना चोन, उगु बखते अन वह्म छह्म फ्याका धों लें " वंअथे लाए याना " धका वइके नेल ॥ "छा एवासा जि अथे याए मागु कारण् छुं मखनाः हाकु नं सिकारिनं सिकारिखिचानं खमे दुगु मखु,, धका व फ्याका धोंलं धाल ॥ "आमथे लाख, आपत् परे जूवइ वले जि थगु हथियार जयेका चोने या सिवे थेगु ज्याएहे लगे जुइमालि,, धका व गुफाँ लिसअ बिल ॥

संग्राम् याए मत्यो बले तुहे हथियार जीका तए मा

सिं कले २५

छह्म मनुषा अज ल्वाए योपिं जुयाचोन. वं आमि त सँ तअको नेंकानं भिलेयाए मफया छुं ज्य कैंसा

अमित याकनं मिलेयाए फइ धका वं सोचेयात अ-
किं वं थअ काएपिंत सअता सिं छकले थअ न्होने
हचि धका अमित अहाए यात. व सिं छकले बाँ लाका
चिना वं थमचा तएत छह्म सित दतले तोथुले फ-
इला स्वो धका थाल अपिं फुक सिनं सिकले तोथु-
ले त सोत, तर मफुत अले सिकले फेना वं अमित
सिकाए छकाए छकाए तोथुलेत अमित लल्हनाबिल,
आमिसं व सिकाए अपुका तोथुलाबिल. "थथेहे, ए जि,
काएपिं, छपिं मिले जुया चोंतले छमिसं थपिनि स-
चुतएत बुकाछोए फइ; तर मिले मजुल थासा, छपिं
सेना वनि,, धका सीकि धका व बउह्मसें थाल.

सागलए चोना चोंह्म खिचा. २६

गुगुं काले छह्म खिचा सागलए बासा इत नके-
त तइतगु थासे वना देना चोन. छह्म बासा थाबे
पित्या का व थाएँ नएत बल. व ग्यानापुह्म खिचां
तिन्हुया, तसकं उना व बासाइत थाएँ नकेहे मव्यू धि
कार एखिचा छंगुजन्म; छं थमनं नं थाएँ नलं मखुए
नं जित नके मबिसें पना चोन" धका व वा सां क-

इत धाल. थो खना बुइ चों ह्म मनुं व खिचाइत क-
कु जोना पितेना छोत, वयागु दुगाह्मे कठिं दांया
व खिचाइत लज्या चाए माएक नं छोत.

अन्न बुया चोंगु बुँ. २७

छह्म बुढाह्म मनु या बुँ छख दु. व तचोंकं उ-
साँ मंत. वं थ वचे मजुइगु जक खनेव थकाए पिसो-
ह्म दुपित अं तए अर्ति नेके गु मती तया, सतके छो-
त. "आ जिसीन, जिं छमित छगुज्या याएगु अह्गा-
ए याना थके. जिं छमित धन् तै थकागु दु. वधन् लु-
इकेत बुई मालासो" उलि धाएधुं कथनं वमनु सिना
वन. व सिना वंह्म बउ नं अह्गाए याना थकुगु ज्या
याएत बुइँ मिहनत् याना माला स्वेमा निधका अमि
मती दुःख ताल. अं ते छें दुगु दां फुनालि बउ ह्मसें
बुइ दां हे थुना थकल जुई, धका दांमाला स्वेत चा
पाएँ छपाएँ दतले पाला पुइका श्वोत. अं ते छुं लुइ-
के मफया बुँपाले गु तोता बिल. "व बुढाह्म मनुं झी-
त छुं मरु गु बस्तु माएके त थए छाए धया थकल,,
धका छह्म काएह्म सिं धाल. मेह्म काएह्मसिं "आ-

झी सं थुलि मछि मिहनत् याए धु न धासि लि थु-
कि छोहोला छवे नु" धका धाल. थो भिगु खँहे ख
धका सकलें माने जुया अमिसं पुसा होल. छो पाके
जुइगु बखते लाका पाके जुल. न्हाप बुढाह्म मनु या
पालाए सियावे आपा छो दत. आ व ल्याह्मो पिं
काए पिसं व सिना वं ह्म बउया गु अर्ति या माने
थुइका काल. थो अन्न आपा पैदा जुइगु हे बं धन
धाया थकुगु ख; जिमित अल सिमजुसें हिचोति हा-
एका कमाए याना थन धइगु वयागु मतलब् खनं
धका वकाए पिसं बाँलाका सी काकाल.

छं ह्यागु जुसानं मलूतले मालासो, छं गु मिहि-
नत् सिति वनि मखु.

मनु, सल व गदाहा. २८

गुगुं काले छह्म मनु थह्म गदाहा छह्म व सल
छह्म ख्याना थन्यासे वना चोन थ अगु माल् ताल्
व गदाहा याके कु बी का यं काचोन. गदाहा या कु
आपा ईयातुया "सलइत छुं माल् ताल् छं कुबी या
मब्यूसा जि जा सीन" धका व गदाहां धाल. "तर

छुं मतिचा कुबीया ग्यूसा जि ब लं तलं छें थें क व ने" धका वं धाल. व सलं वइगु खें त वास्ताहे मत-सें "नु" धका बो बिल. अं ते व कु कु बी मफया व कुं लहाना बगदाहा सित. व गदाहा जक सिगु ख-नेव व मनु व माछ ताल फुक व सल इत कुबी कल व सिह्म गदाहा नं वइ त कुबीका यं कल.

हेथिन्याह्म सें नं थअगु जँ त मधु तलें जक स-हयाना चोने फइ.

गिध कोत व भउ. २१

छमा तअमागु पुलांगु कोसिमाए छल तह्मिह्म गिध्ध चोना चोन व गिध्धया लुसि नं मंत, बुढा जूगु लिं वं मिखां नं मखन वं वहे सिमाए चोपिं कोया मचात बिचा याना चोना चोन बको या मांबौ पिस थपिने नसा मातले थमचात बिचायाना चोगुलि व गिद्ध इत थपिनिगु नेगु बस्तुइलं लिकया लुंन्हिन्हि नेगु बियातल. छन्हु "ताहा न्हेप,, नांजुया चोंह्म म-उ छल सिनं व कोया मचात नएत बल वइत, खने-व व कोया मचात तसकं ग्याना हाल अनचोंह्म मि-

द्धं वसअ ताएव "अनमुवल," धका नेन 'जि भउ ख' थका व ताहा ह्लपं धाल. हा भउते ला नएयो थन धासा कोया मचात चोना चोंगुदु– जिथो ख फुक सिया अकिया निर्ति याकनं थनलं हु, मखुसा जि छंत स्यानाबि" धका व गिद्धं धाल. "अथे मखु, आ ज़िला तोते धुन उर्कि बुइ चोनिर्पि फुक पथुतसें व फसे वोयाजुइर्पि झंगतसें (जिर्भि धकासिया) जित यो. जित थन चोने बिया दिस छाएधामा छि बुढा नं ख बुद्धिवान नं ख अर्कि जित आपा मेना दी फु" धका व भउं धाल. थए व गिद्धइत हेकु गुलि व चलाकूल्म भउयाके व गिद्धं विश्वास् तया वइत व सिमा ब्हांगले चोने बिल. न्हि न्हि व उभले सु कोया मचात नया वाकीगु कें जुको व गिद्ध चोंगु पुलांगु कोसीमाया प्वाले यंका तया थकल व को या मचात स्यागु व गिद्धेत पा याकेत. न्हि न्हि थमचात मदया वंगु खना अन चोंपि कोत आपा दुखताल. अमिसं कें जुको व सिमा प्वाले खनेव अमिस व गिद्धइतहे पायात. अले अर्पि फुकसिनं व विचारानु ढाल्म गिद्ध इत डब्याना स्याना बिल.

"सत्रुया सिवे मिथ्याह्म पासा गपाचो मभिधका" धाया व गिद्ध सिना वन.

बोहहें व लुँयागु खें. ३०

न्हाप सत्य जुगे छह्म मनु व वया कलाया न्हि छग लुँयागु खें छइह्म बोहें छह्म लहिना तइतल. तर अमिमं सुथां निसें बहनि त अर्था त् न्हिछि या छग जक लुँयागु खें छइगु आपा बिलंब लगेजू धका मतीतया व बोहहेंयाके छकोलं हे दको लुँयागु खें काए धइगु इच्छा यात. अर्कि अमिसं व बोहहेंइत स्यात. जा, अमिसं स्याना सो बले व बोहहें नं मेपिं फुक बोहहें थें हे जक चोंगु खना स्याना गुलिं अपिं आपा पछताए जुल. "गुह्म सिया आपा दया चोनि वयाहे झन आपा दएके गु मनू वने यो खनं" धका दुःख ताया व मिजं ह्मिसें थकला ह्म सित धाल. "आम खँ धाथेनं ख अर्कि हे ख दुगु भति भति नापं फुक मदएका चोने मालीगु" धका कलाह्मिसें नेकल.

सल व गुफ. ३१

गुवलें न्हापइगु काले छह्म सल ल तोने त पुखु ली वन. अन व सलं गुफा छह्म पुखु सिथे चोंगु भे-ते चोना पुखुलि चोंगु ल बुलुका चों गु खन. सल ईं २ हाला गुँफा घों २ हाला ल्वाएत अर्पि तयार जुल. सल व गुफा इगु धवा खना मग्याग् जुसा अ-र्पि निह्म ल्वाहे ल्वाइगु ख. अंते व सलं छह्म मनु यागु ग्वाहार फोंवन. व मनु ष्यं कल्यान् दएका व सलेत नका, धनुष् जोना, वसल गया, अर्पि निह्मं व-न. थअके मनुगएका थअ थाए व सल वगु खना, ग्याना, व गुँफा बिसे वन. व सलं वइत लिलाकल, अले व मनुं वइत सीका कएका धिल. आ ग्याएमा-गु कारण् छुं दुगु मखुत, छाए धासा व सलया सत्रु सा धन् जुइ धुं कल. अर्कि वसलं न्हाप इथें तुं स्वा धीनं व स्वछंदं जुइगु मर्ती तल. "जि स्वा धीन् जुया जुइत कल्याण् लीकया ब्यू धका व सलं मनु ष्य इके बिति यात. "अँह, अथे मज्यू. आजि छजि-त ज्यालगे जूगु सी धुन, आजि गएत छं त तैतए"

धका व मनुष्यें व सलइत धाल.

थअ सत्र साधे याएमाल धका थ कर्क्या सदां च्यो जुइगु ज्या याएमज्यू; बरु थअ मिले जुर्पि जातिइगु छुं कसुर सहयाना जुसानं मिले जुया चोने गु असल्ख. छाय धासा झिसं चिकि धं गु इख्व फेरे याए धका उपाय माला गुलि वहे उपायें थ कर्क्या अधिने चोने माले व थगु जन्म बेर्थ जुल धका सीकि.

सांगअलए हरिण् ३२

सिकारि खिचात छ बठा नं हरिण छह्म सित लिना गुं पिरुयाना हल. व हरिण् ग्याना सतिले चों गु बुइ चों गु छे ब्वांवना, वासा तैत गु गोठे सु दोके सुचुका चोंवन. "छाए छ थथिन्या गु थासे वया, थन छं निसंदेह काल् नाप लाका चोनि" धका वासां वइत धाल. "ए, छं जित भति चा जक सुचुका

चोंने त भर ब्यूसा, जियाकनं थन लं वने" धका व हरिणं वइत धाल. ख्यूँया वल अले बुँइ चों पिं मनुष्यत द्वाहा प्याहा जुल, तर आमिसं व हरिण इत खं के मफु. अर्कि आला तोता वने जिइन धका वं मती तल. "आसे, भतिचा लँना चो, थो बुँ थुवा वइ तुनि, व थन वल धासानं छं गु ज्यान् या निं तिं जिं थो सु लिकाए के बीमखु" धका व वासां धाल. व वासां थए धाया चोंबले लाका व मनु वया गोठे सो व बले वं हरिण् इत खना, वइ त लाना यं कल.

अस्थिर बुद्धि पिंतं हे आया फाइदा जुइ. हाकनं थमनं विचार याना थें थ ज्यायाकेत तया तया पिसं बि चार याना ज्या याइ मखु. सुइतं फाइदा मजुइगु ज्या दइहे मखु.

दुगु व तुथि चोंह्म फ्याका धों ३२

छह्म आपा मंभिह्म फ्याका धों तअजागु तुथि के कुटुवन उगु बखंतेहे लाका ६यास् लगे जुह्म छह्म दुगु अनर्थेक वल "लसागु खला धका व फ्याका धों लं वइके नेन" लसागुया खँला, थोतुर्थियागुल असं-

ख्य भिंगुख. जिं तावेजाल तोना चोनागु मखुसा तो-
ना स्वोवा,, धका व फ्याकाधोलं धाल थुलि नेने व
वदुगु दुने क्वोब्वाँ वन. व फ्याका धोंलं वदुगुया नेकु
लि च्वाक पलातया तुथिच्वे तिन्हुया थाहा वन" छंके
चाक ग्वाँएं दकोति बुद्धि दुगुजुसा छंतिन्हुइ न्हाप
लाका बिचार यानानीं स्वोइ गु ख" धका व फ्या-
का धोल धाल "धाथेंनं ख, जिके आ लिपा तिनि
बिचार वल जिं छँ त जिगु छयों तछयाके बीत कठि
डेबी थें जुल" धका व बिचारा दुगूं छयों थकया
धाल.

तँगु पाँ. ३४

गुगूँ काले छह्म गुँसुदा खुसिसिथे बुया चोंगु
सिमा छमा पा वन. संयोंग वया गु पा खुास कुटु
वन. थअगु पाँ मरुगुलि दुख ताया व गरिब्ह्म मनु फे
तुना खोयाचोन. छह्म देवँ व दुःखँ खोगु सहयाए म-
फया वइत मदत ब्यू वल. व देवँ व मनुइगु खँ ने ने
धुँका व खुसि लुकुंबिना लुं यागु पां इयाबिल. व-
मनुष्यं व पां थगू मखु कंकि बं काए मखुधका धाल.

हाकनं व देवं लखे लुकुं विना वह यागु पां कया विल.एन. व मनुं थगुमखु धका व पाँ मका. अकि व देवं हाकनं छ-को लख लुकुंविना वयागु कुटु वंगूहपो कयाहया विल. व विचा राह्म मनु पांल एताया काल देवं व मनु सो झो व इमान्दार जुगु ख ना खुसि जुया व ळुंयागु व वहय। गु पां नं व मनुइ त बिया छोत. व मनु थगु भाग्य खना लए तायोंछें ल्याहा वन. वया पासा छह्म सित वं थो खंकन थो वया पासा इमान्दार मखुह्म जुया चोन वया थेंहे याना धनि जुइ धका मती तया व पासाह्म नं अन वना सिमा पावना थअथे थमनं थ गुपां कुटुका खोया चोन. अले ह्लापइथें तुं द्यो वया वइ त मदत याएत बिज्यात. देवं लुं यागु पां यत हया के ने व व इमान्दार मखुह्म मनुं फस् खं ह्लाना व पां व यागु तंगुहे ख धका धाल. थो फस्खँ ह्लागुलि द्यो तंचा या व मनुइत वइगु कुटु वंगु पां नापं कया मविसें लि त छोयाहल. अकि इमान्दार जुह्म मनु हे सुखि जुइ ध का सीकि.

फ्याका धों व को. ३५

छह्म को गंगु खुवा छधि त्वाथे तया सिमा

कचाँए जुना चोन. छह्म पक्का ह्म बुढाह्म फ्याका धोंलं वइके चोंगु कुराउनि खन. "छ क्या बांला ह्म ङं ग ख! छं गु मिखा गपा चो थि, छं गु पपु गपा चो प्वाला २ थि छं गु ज्यू फुक गपाचो चट्ट छाट् परे जुया चों. आहा थुजाह्म ङं ग या सअ छतामरु" धका व के चोना चोह्म फ्याका धोलं धाल. व बिचाराह्म को थअत प्रसं सा यागु खना खु सि ताया तसकं हाल. हालेव व कुराउनि बें कुटुवन. व फ्याका धोलं व कुरा बनि काल. "जिं व को बां ला गुया बयान् याना; बां लागु खं ल्हानागुलि जित छुं मू मतु हाकनं फस् खँ बां लाका ल्हाइ पिनित नं मनुष्या नुगलं सी का काए मफुखनं. जिं वयागु बुद्धि यागु धासा छुं प्रसं सा मयाना छाए धासा बुद्धि मानं आपा खँ ल्हाइ मखु. उताउलो उपो जुइमते मखुसा छं तहानि जुइ सो" धका अर्ति बिपा व फ्याका धो सुं क वन.

फाँ, वासा, सा, खिचा व़ फई. ३६

छन्हु छह्म फा, छह्म वासा, छह्म सा, छह्म खि

चा व छह्म फइ सु तइतगु चुके फुकं नापलात. "प-
शुतेएके ज्या काएया निर्ति जक लहिना तर्पि पशुत
तहं धाएमज्यू ब रु गुह्म पशु खालि अर्थे वहे पशुया
निर्ति जक लहिना नका तल वहे दको पशु मध्ये त-
हं धाएमा" धका फां मेर्पि फुक पशुतएत नेंका वि-
ल. "छर्पि मध्ये सुनं थो खें जि थें अभिमान याए-
फु" धका वफां अमित धाल. "छंत बां लाका नका
सलच्यो लं छंत विचा याका पिचुका थिका बोबोस्या
का सफा याना तअसानं छं के ज्याकाए मा गुलि थो
यागु ख. छं त सुथ तेलं सिखलं चिना कुदुगु गाडाए
घाना बाहित साएके गु जि खहे खना, अले हाकनं
घउ नि घउ ति लिपा रूयू मजुतले छं त ज्या या का
तई धका वं न्हाप लाका" सलइत धाल "हा-
कनं थोहे ख जि वासाइत नं धाएफु, तर वइत उ-
लि बिचा नंमया भिगुनं मनकु" धका वं धाल. अले
वफां साइत धाल" सु व अन्न व आपा नएयो ह्म
छख, छंगु दुरुया निर्ति छंत ज्यालगे जुधका वि-
चा याना तल. ह्मिछि या निकोछं के दुरु न्यानाकाइ
छं ह्म मचात जुया चोंपि बाछा चातए दुरु तोनेगु ह-

कू दएमागु लि, छं के दुरु न्ह्याएतेव अन थन मसी का अमित यं का तई". "हाकनं फइ इत धासा घाँ-ए हे मरु थाए पर्वते जएयंकी. हाकनं दएँ छको छंके तएँ खाना काई अकिं चाहे चिकुका सीते चो ना चो-ने मा. खिचा या धासा म्वाना चोतले झि चाहे म-जां न्ह्योवेका चोने बले व ह्लेलं चाएका चोने मा. सं छेप धाएधासा छपिं फुक ज्याया निंतिं तया तपिं च्योत ख" धका वफां धाल. "जि धासा लुमुक खोरे चोना चोनेगु ज्या याएम्वाएक सितिं नएत जित्वा-के सं हे दु. मालिकं जिनला मन ला, लिभा पाना याउँक चोना चों मचों जक बिचा यावइ" धका व-फां धाल. तर छुं दिन् वना लि चिकुला थें कवल, च्वापो गात. मालिकह्म सिया बसं त ऋतु मव तले अन्न व घाएँ मबुइगु जुया निंति व पशुत छुनका ल-हिना बचेयाना तए धइगु धंदा जुल. "आजिं व फु-क सित गथे याना नका तए जित ज्याएत खाचो मजुइ पिं लिसें सि धएका छेवमाल धका व मालिक् ह्मया मती तल. सल व वासा सि धेका छेव मज्यू, छाए धासा अमि के ज्या काँए मा, न्ह्याको खर्च जू

सानं अमित लहिना हे तएमा. हानं साँ आ च्वा-
पो गा बले आपा दुरु मब्यू सानं बसंत ऋतुइ मचा
बुइ, अले न्हुबूगु घाँए नएव सफे जुयावइ; फइत प-
बँते घाँए चोका जक बाकि जुतले म्वाना चोनि;
च्वापो तसकं गा सानं जि अमित गंगु घाए बिया ल-
हिनातए, छाए धासा अमिगु तें मिया पोता दां पुले
मा. तर जिह्म फाँ धासा छे चोको नयाबिइ, वं फां-
इदा नं छुं याना बी मखु. वइतहे याकनं स्याना छेव
माल धका धाया व मनुषं बफा स्याना छोत.

फे व सुर्य्य. ३७

फस्या व सूर्य्य देया व निह्म सिया गुह्म बल्ला
धका ल्वापु जुल. उगु बखते हे लाका छह्म मनु उगु
लं वल. सुनां व मनुष्ययागु गा तोका बें तएके फइ
वइत हे बल्ला धएमा धका अमिसं थो खें दिकल.
न्हाप लाका फसं थफको बलं फें तचोकं वेका व-
इगु गा तोके त सोत. तर व मनुं थगु गा बल्लाका
हिना चोन. एनं वफसं वइगु गा तोके मफया अले
सुर्य्य द्योप्याहा वया लिभा थिका हल. व लिभा ज-

ति व मनुष्येइके जुका बिल. अंते व मनु तानो चा-
या थगु गा तोया बें तल.

दया तया ज्या याकेगु हे भिंगु युक्ति ख.

फइस्यागु छेंगुं पुनाचोंह्म गुखिचा. ३८

गुगुं काले फइस्यागु छेगुं भुना छह्म गुखिचा फइ
गले द्वाहा वना, कुंका चोन. छुं भातिचा लिपा बुँ
थुवा द्वाहा वया फइ छह्म स्याना नएत फइ बठाने
ल्यो बले, भाग्यें वं व गुखिचा हे ल्येल. व स्याना
स्वोयालि, गुखिचा धका सीव, वं वइत ककुते खिप-
तं चिना सिमा कचाए एखाया थकल. उगु लेंलं व
बले खंपिं मनुष्यतसें वइके छाए फइ सिमाए ए-
खाया धका नेन. "मखु जि फतले ला फइस्या गु छें
गुं वस्तं पुना चोह्म जुसानं, गुखिचा हे जोना स्या-
नम एखाया" धका खुसिजुया ख्यायाना व मनुष्य
तेत नेंका छोत.

छ थअ मखुगु खअ छुना जुए मते.

फ्याका धों व भउ. ३१

गुगुं काले छह्म फ्याका धों व छह्म भउव छगु खेले नाप लात. अर्पि निह्म सिया राज्काज्ए आपा खँ छल्फल् जुल. "आ थउं कह्ने जुया चोंगु लडाई सेना झिपाखे बुनाहे वं सानं, जिगु ज्यू बचेयाएगु जिके दोलं दो गु युक्ति दु. तर आ सत्रुत थुगु पाखेरं वल धासा छं छुयाए तेना" धका व भउयाके व फ्याका धोलं नेन. "जिके छगु युक्ति दु व छगु युक्ति छुं लगे मजुल धासा जिज्यू बचे याए फइ मखु" धका वभउं व फ्याका धों इत धाल. उगु बखतए हे लाका सिकारि खिचा छ बठां तसकं उना अमित कअवल. ब भउ सिमा गए छता जक सअगु लिं व सिमा गया थाहा वन.

खने मदएका बिस्येवन गु बुद्धि मरुह्म फ्याका धों इत ङ्चाना सिका रि खिचातसें स्यागु अन सिमा कचाए चोना व भउं स्वोया चोन. गुह्म सिनं तगु ग्यान् सया धका सेखि याइ वइत हे आपत परे जुइ. गुह्म सिनं जये याएफइ उह्म ह्मते सअ धाएमा

अकि ज्या लगे जुगु बां लाका सएका तयागु छगु हे जक ग्यान जुसानं ज्यालगे जू.

गोंग व फ्याका धों ४०

छह्म गोंग सिमा कचाए जुना हाला हल. अले फ्याका धोंलं व गोंग इत खना वइत नए दुसा ज्यू गु ख धका मती तल. तर व गोंग धासा कें बोया वे फु सानं व फ्याका धों च्वे गया वने मफु. अकि हेका व गोंग इत कोकाएत " छं खवर छगु न्योंला धका " वं नेन " छु , खवर दु धका व गोंगं नेन " पशुतेव पन्छितेव ह्मापां निसें बैरिभाव जुया ल्वापु जुया वगु, आ मेल जुइ धुंकल " धका व फ्याका धोलं धाल. " छं आमथें धासिलि, आमगथे आमथे जुल ख जित कं " धका व गोंगं धाल. पशुत व पन्छित छगु खले नापलाना आवलि छु कालतक बैरिभाव तोता सकलें मिलेजुया चोनेगु धका कोछित. आ छि चाह्नेनं ह्मिह्नेनं ग्याए म्वाल. गुखिचां फइया मचा स्याना नइ मखुत. फ्याका धोलं दुगुया मचास्या इ मखुत, भउलं छुइत स्याइ मखुत. खिचानं फइतेत

उना ङ्याइ मखुत. आवलि सकलें याउंक चोने दइ जुल; अर्कि छनं काहा वा छं थों न्हुगु बन्दोवस्त ने ना खुसि ताल जुइ " धका व फ्याका धोलं धाल.

व गोंगलं आपा खं मह्वा वं ककु थएक ता हाका हीका सतिले सुं सबुत खना छुत.

" छं छुं खना " धका व फ्याका धोलं नेन "छा ए,जि सिकारि खिचा छ पुचो बइचोंगु खनेदु; सख्ये अर्पि धुगुलं वया, छं धागु खवर कं वल जुइ " धका व गोंगं धाल.

" आसा जि वने माल " धका व फ्याकाधोलं धाल.

" झाए मते जी छिथाए के वोया वे तेल, आ पशुते व पिन्छे ते व मेल जुइ धुंकालि, खिचात खना ग्याना दि म्वा " धका व गोंगं धाल "मखु छा एधासा, आमे से झिह्मे छह्मसें थो खवर मस्यूनि जुइ "धका व फ्याकाधोलं धाल.

स्वर्ग कुतु वया ह्वा वसा झिसं भारत झंगत ला ए दई. हाकनं छं चन्द्रमा द्योतनं जित कुराधुनि याग दे का तगू धका धासा नं ज्यू छाए धासा स्वर्ग कु

तु वइ बले व नं नएत दई धका " गोंगंल व फ्याका धों इत धाल

गुखिचा व फइया मचा ४१

छन्हु तानो खुन्हुं छह्म गूं खिचा प्याचाया पर्वे च्वे लं वया चोंगू यचुगु ल तों वन. संयोगं छह्म फइया मचा वया भतिचा के चोना चोंगू व गूखिचां खन. व गुखिचां वइत नएगु मती तल. तर छुं तोह मदएका गथे व फइया मचा स्याना नए धइगु वया मने वन. अर्कि व फइया मचाइत थमनं सत्रु धका धा एमाल अले सत्रुइत योथे याएजी धका वं मती तल. "खु सि सीलं चिलाहुं, छं आमकन चोना ल बुलुका ब्यूगुलिं जि बुलुगु ल तोनेमाल". धका व गुँखिचां व फइया मचा इत धाल. ल व गुँ खिचा चों थासें लं फइया मचा चों थासें को न्हाना वया चों गुलिं "ग थे जिं लतोनांछि गुखीचाइथा ल बुलुइ" धका व फइया मचां साधु जुया धाल. "जि प्वा दं का ल तोने मधुं का छं आम थें हनेमा मानेमा मदएक लतोने त स्वे ज्यूला धका" व गुँखिचां धाल. "जि म-

एगु षा तोनेगु धा मिचिकिधिगुलिं मांइगु दुरु तोने दुसा चा, ल आतले तोने म्वानि, अर्कि छि योथे ल तोना दिसँ" धका अले व फइया मचां धाल "आम खँ हेथे जुसानं थगुने छं जित व जिमि जातिफुकसित बो ब्यूगु दु" धका व गुखिचां धाल. "अले जि बुहे मबू नि" धका व गुखिचां धाल. "छ पिं मुखंपिं फुकफइतए खवा उथें उथें चों बोब्यूह्म छला मेह्म ला धका गथे सीके. बोब्यूह्म छ मखुसा छंमां जुइ का उकि छु षागु दु, अर्कि छंत थन कं छवे बी मखु" धका व गुखिचां धया व विचाराह्म फइया मचाइत कंअ वना स्याना नल.

दुःख बीपिं बा नास् याइपिसं मखुगुहे हेथि न्यागुं तोह लुइका दुःख बिया नास् याएफु.

ब्यांचात व अमि जुजु. ४२

ह्मापं न्हापं इगु काले ब्यांचात सकलें नाप लाना अमित जुजु छह्म छोयाहका धका अमिसं देके फोन. "सिछकु वांछोया हया आमहे का छमित साधुह्म मिह्म जुजु धका" देवं धाल. व जुजु जुइह्म सि कोचा

लखे वां छोया हअ बले छवा प्रां ग स व गुल्लि व
स्तना ब्यां त ग्यात. गुह्मं भेते बिसेवन गुह्मं घाँसे बि-
से वन. ताबे तलं वइत स्वे छार्पि अन सुं हे मंत. लि
पा अमिसं व सि जुजु सुं क ममं सें चौना चों गु
स्तने व वजुजु देना चोन धका अमिसं पासा पितधा
ल. सुं वया चाक छिनं सोवल. गुह्मं व याथाए थेंक
वल. लिपा जुजुं ला छह्म छह्म याना वया दुगाह्मए
तिन्हुया वन; अतें वइत अ मिसं हेला यात.

अर्कि अमिसं तसकं काएँ काएँ हाला ज्यूदुह्म
स्तनेफुह्म जुजु छोया हका धका देके फोन. देवं अले
अमित तन्हि ह्म न्या छह्म छोयाहल. व नं अमिसं
स्वे बले साधु जुल. हाकनं स्वोकगृ बखते अमित म
न बल्लाह्म जुजु छोइ हका धका अमिसं बिति यात.
थुगु बखते देवं अमित सारस् जुजुयाना छोया हल.
व सारसं न्हि न्हि व ब्यांत नया छह्म जक ब्यां वा
कि याना बिल. जिर्पि थअर्पि तुं बां लाका चोना
चोनेगु बुद्धि दुगु जूसा, जिमिगु मुळुके राज्काज् या
बंदोबस्त थिति याना ल्होनिर्पि सुं मागुहे मखु. आ जि-
मिसं म्वाएकनं थर्पि तुं मिले जुया राज्काज् या बंदो

बस्त थिति मया सें म्वाह्म जुजु माळा गुळि जिमित था पाचो नाम् जुळ धका" व बाकि ह्म ब्यांनं धाळ.

हरिण्, को व गुंखिचा ४२

छह्म गुखिचां छह्म ल्होंह्म हरिण् खना वयात गुथं याना नए घइगु बया मने वन. अर्कि बगुखिचा वइथाए थीक वना वइत सन्मान् याना व हरिण् लिसें त्वाएचिन. " आहा खुसिगुदिन छं थन मु वोना हया" धका सतिले वोया वोह्म कों धाळ. "व भिह्म गुखिचा ख" धका व हरिणं वइत धाळ "याद या! वइत बिश्वास याए मते" धका व कोखं व हरिणइत धाळ. एनं ब हरिणं व कोख्याग्रु खें वास्ता मत, तर व गुखिचां बइत पाकेजुगु छो बुया चोंगु बुंई जया नएत वने नु धका घागु खएँ व मानें जुया वना चोन. अळे अन बुंई खोर छुना तगुळि व बिचारा हरिण् यागु तुति काका चोन "आभिजुळ, छाएधासा व हरिण स्या ना येंकि बळे कें व बाकि जुगु नएदइ" धका व गुखिचाया मती तळ. ब कोनं थ ह्मापा इह्म पासा हरिण इथा वोया वन, तर वँ थ पासाइत छुँमदत् बी.

मफु. कह्नेखुन्हु पासो तइतह्म मनु चुपि काहाति जो-
ना व हरिण् स्याएत अन वळ. "छं गु ज्यूया माया
कासा, मुंक मससे सि छुना चो, जि का हाळेत
कनं दना छं फको याकनं बिसे हुं" धका व कोखं
वइत अर्ति बिळ. अर्कि व हरिण् गोतुळा सास फिना
बिखा तिसिया तुति झळं का चोना चोन. व मनु अ-
न वया सो बळे वं व हरिण्इत सित धका चोन.
ब हरिण्इत जाळं फेना जा थ्याएत व निपळा पेप-
ळा छखेर वन. उगु बखते हे लाका कोखं हागु स-
ताए व फको नं याकनं व हरिण ब्वां वन. उगु ब-
खते हे लाका व गुखिचा भ्वे नएत सोवळ. व मनु
व गुखिचा खना तं चाया कठिं दाया स्याना बिळ.

बे इमानि गुह्म सिनं याएत स्वइ वं तु नास्
जुई.

पति व दोहों. ४४

गुगुं काळे छम्ह बिचारा पति छम्ह दोहों या
नेकु लि जुत. जिं छिगु नेकु चोकाए जिमने योंयें फे
तुइ धुन; जि चोनां छित स्यानुसा छिं धाएँव नि

दना वने धका व पतिं वईत धाल. "छंके बुद्धि या-सिवें मिहिन् गु बिचार दुम्ह खका; धार्थे धाए धासा छ गन चोन धका जिं सिहे मस्यू आ दनिगु बस्रेत जिं छंत लुमंके मखु" धका व दोहो लं धाल. थु-लि धया कथनं थगु छ्यों संका मेचं फेया व पति-त स्याना बिल.

थगु स्वों केनिम्ह झंग मुस्वं धाएमा. अर्कि थ-गु मती तयागु खं थ सत्रुइत कने मत्यो.

भुर्जि व फाकाचा (लापाचा) ४५

छम्ह भुर्जि बहानि मुरबाइगु थलया सिथे जूवन. वं व मुरबा सागु तोता वने मफया ननं कें मुरबा नएत वन. तर अंने झं ग लाले पेपुं थें व भुर्जि या तुति उकि पेपुन. "छंत आम थे हे जुइ-मा छं आम जागु चिकि पुगु तुति जुझ मुरबाया थले गये जोगेजुया वनेफइ धका बिचायाना" धका सतिले सं बोया चोंझ फाकाचां धाल.

थतिचा लिपा वहे फाकाचां वहे कोठाए च्या-कातगु मत खना उकिया जती बोया वन. अंते वया

मिस्रा बुलुया वना मतया ज्वालाएहे तिन्हुया वना मित. "क्या थो गथे जुल छं मी लिसें ह्मते यो थें जित नकतिनिं मुरज्ञाया सवा कया दोंकागुल्या निर्ति जित बो ब्यूह्म या थअ थुज़ागु बुद्धि ला" धका व खंह्म भुजिनं धाल.

झिसं थपासा पिनिगु दोष् दु धका खिंय; तर झिसं झिगुं तुं धासा खंके मफु.

बुढिह्म फ्याकाधों व वया मचा. ४६

छह्म बुढिह्म फ्याकाधों व वया मचा खा तैतगु चुके द्वाहाँ वना फुक खाचात स्यानाबिल. मचाह्म फ्याकाधोंलं आहे फुक खाचात स्यानार्पि नया छवे धका धाल. झी भाग्य दत तर एनं झिसं थअगु पुजि छकोलं फुका छवे मत्यो; छुं लेंका तया झी नए मालेव नअवे" धका बुढीह्म फ्याका धोलं धाल. "आमखँ जित सेने म्वा, हाकनं खा पुलां जुल धाएव साह मखु अर्कि जिजा आहे नएफको नया छवे, झिसंथो यानागु बुई चोंपिसं खन धाएव झीत अवस्य अमिसं माला स्वइ" धका व अदपू मकाह्म मचाह्म फ्या-

का धोलं धाल. अळे व मचाह्म फ्याकाधोलं व खा-
याला उळिमळि नळकि आपा नगुळि प्वाळे थें कहे
घुसु न्ह्याना वने मफया घौ निघौ ळिपा व सिनावन.

व बुहीह्म फ्याकाधों मति चा नया वना, ळि-
पा हाकनं न व बळे मनुष्यतसें वइत खना स्या-
नाबिळ.

"हेथिन्यागु बैश यानं दोष् दु अर्थात् मचातेनं
दोष् दु बुढा बुढि तेनं दोष् दु. अर्थे तुं तुइगु भुती हा-
कुगु फुति दु, न्हिने स्या चा नं दु; सुखया ळि दुःख
नं दु खनिं धका धया" व बुदिह्म फ्याकाधों सित.

मनु व माक. ४७

पुर्वे छह्म मनुया माक छह्म लहिना तळ. व
माकळं वयागु नसा वा सिसाफळ् ळिभाळे पाना त-
इ बळे ङ्गगत खयाना छोइ. छन्हु व मनु मध्यांने दे-
न. व माकळं वया खवाले जुर्पि भुर्जि खयाना वीत
व व लिक फेतुना चोन. छह्म भुर्जि वया व मनुख्या
ह्मास्या चोकाए जुत; व माकळं वान्छया केना वइव
खयाना छोत. अळे हाकनं व भुर्जि व मनुष्या मने

जूवन. थो खना व माक तं चाहा कोहों छग हना भुजिनेत सिका केका बिल. व तगोगु कोहोतं तसकं केक गुलि वं मनुया वाका तोधुल.

तं उपोह्म व बिचार मरुह्म पासा सत्रु या सि वे मर्मि.

इती

स्वर.

अआ ईइ उऊ ऋॠ ऌॡ एऐ ओऔ अंअः

व्यंजन

कखगघङ, चछजझञ, टठडढण, त
थदधन, पफबभम, यरलव, शषस
ह, क्षत्रज्ञ.

क का कि की कु कू के कै को कौ कं कः
ख खा खि खी खु खू खे खै खो खौ खं खः
ग गा गि गी गु गू गे गै गो गौ गं गः
घ घा घि घी घु घू घे घै घो घौ घं घः
ङ ङा ङि ङी ङु ङू ङे ङै ङो ङौ ङं ङः
च चा चि ची चु चू चे चै चो चौ चं चः
छ छा छि छी छु छू छे छै छो छौ छं छः
ज जा जि जी जु जू जे जै जो जौ जं जः

अ आ इ ई उ ऊ ऋ ॠ ऌ ॡ ए ऐ ओ औ अं अः
क का कि की कु कू के कै को कौ कं कः
च चा चि ची चु चू चे चै चो चौ चं चः
ट टा टि टी टु टू टे टै टो टौ टं टः
ठ ठा ठि ठी ठु ठू ठे ठै ठो ठौ ठं ठः
ड डा डि डी डु डू डे डै डो डौ डं डः
ढ ढा ढि ढी ढु ढू ढे ढै ढो ढौ ढं ढः
ण णा णि णी णु णू णे णै णो णौ णं णः
त ता ति ती तु तू ते तै तो तौ तं तः
थ था थि थी थु थू थे थै थो थौ थं थः
द दा दि दी दु दू दे दै दो दौ दं दः
ध धा धि धी धु धू धे धै धो धौ धं धः
न ना नि नी नु नू ने नै नो नौ नं नः
प पा पि पी पु पू पे पै पो पौ पं पः
फ फा फि फी फु फू फे फै फो फौ फं फः
ब बा बि बी बु बू बे बै बो बौ बं बः

भ भा भि भी भु भू भे भै भो भौ भं भः
म मा मि मी मु मू मे मै मो मौ मं मः
य या यि यी यु यू ये यै यो यौ यं यः
र रा रि री रु रू रे रै रो रौ रं रः
ल ला लि ली लु लू ले लै लो लौ लं लः
व वा वि वी वु वू वे वै वो वौ वं वः
श शा शि शी शु शू शे शै शो शौ शं शः
ष षा षि षी षु षू षे षै षो षौ षं षः
स सा सि सी सु सू से सै सो सौ सं सः
ह हा हि ही हु हू हे है हो हौ हं हः
क्ष क्षा क्षि क्षी क्षु क्षू क्षे क्षै क्षो क्षौ क्षं क्षः
त्र त्रा त्रि त्री त्रु त्रू त्रे त्रै त्रो त्रौ त्रं त्रः
ज्ञ ज्ञा ज्ञि ज्ञी ज्ञु ज्ञू ज्ञे ज्ञै ज्ञो ज्ञौ ज्ञं ज्ञः

१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०
११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०
२१	२२	२३	२४	२५	२६	२७	२८	२९	३०
३१	३२	३३	३४	३५	३६	३७	३८	३९	४०
४१	४२	४३	४४	४५	४६	४७	४८	४९	५०
५१	५२	५३	५४	५५	५६	५७	५८	५९	६०
६१	६२	६३	६४	६५	६६	६७	६८	६९	७०
७१	७२	७३	७४	७५	७६	७७	७८	७९	८०
८१	८२	८३	८४	८५	८६	८७	८८	८९	९०
९१	९२	९३	९४	९५	९६	९७	९८	९९	१००

१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०
२	४	६	८	१०	१२	१४	१६	१८	२०
३	६	९	१२	१५	१८	२१	२४	२७	३०
४	८	१२	१६	२०	२४	२८	३२	३६	४०
५	१०	१५	२०	२५	३०	३५	४०	४५	५०
६	१२	१८	२४	३०	३६	४२	४८	५४	६०
७	१४	२१	२८	३५	४२	४९	५६	६३	७०
८	१६	२४	३२	४०	४८	५६	६४	७२	८०
९	१८	२७	३६	४५	५४	६३	७२	८१	९०
१०	२०	३०	४०	५०	६०	७०	८०	९०	१००
११	२२	३३	४४	५५	६६	७७	८८	९९	११०
१२	२४	३६	४८	६०	७२	८४	९६	१०८	१२०

एक	१
दश	१०
सत	१००
सहस्र	१०००
अयुत	१००००
लक्ष	१०००००
दशलक्ष (नियुत)	१००००००
कोटि	१०००००००
दशकोटि	१००००००००
बृन्द	१०००००००००
खर्ब	१००००००००००
निखर्ब	१०००००००००००
शङ्ख	१००००००००००००
पद्म	१०००००००००००००